

רשימות חוברת קנט

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ ראה, א' דר"ח אלול, הננו מוציאים לאור מאוצר רשימותיו של כ"ק אדמו"ר זי"ע שרשם לעצמו:

(א) רשימה בענין "צדקה מן העכו"ם", ריגא תרפ"ט,

(ב) מכתב הגאון הרגצ'ובי אל כ"ק אדמו"ר מיום א' דר"ח טבת תרפ"ט, "בגדר קבלת צדקה מן העכו"ם" (שהעתיקו רבינו בכתי"ק לרשימותיו), שהוא כנראה מענה על מ"ש כ"ק אדמו"ר ברשימה הנ"ל.

[ולהעיר שבפרשת השבוע מדובר ע"ד מצות הצדקה (ראה טו, זיא), ובחודש אלול צריך להרבות בצדקה (לקו"ת פרשתנו כה, ב. וראה בארוכה לקו"ש חל"ד ע' 89 ואילך)].

לתועלת הלומדים, למען ירוץ בו הקורא, הנה, לאחר העתקת הרשימה בלשון אדמו"ר בעצמו בכתי"ק, בא גם פיענוח ותיבות-קישור המשולבים בין דברי הרב, וכן ציוני מראי מקומות הבאים בשוה"ג, שנערכו ע"י המו"ל, בדרך אפשר ועל אחריותם בלבד, ובפרט שעמקו וכו' דברי רבינו, כנודע.

כמו כן במכתב הגאון הרגצ'ובי — באו בשוה"ג איזה הערות שנערכו ע"י המו"ל, ואינו אלא בדרך אפשר ועל אחריותם בלבד.

מערכת „אוצר החסידים"

עש"ק פ' ראה, א' דר"ח אלול ה'תשנ"ח

ברוקלין, נ.י.

ריגא, פ"ט.

צדקה מן העכו"ם

(סנה' כו:) אר"נ אוכלי ד"א פסולים לעדות ה"מ בפרהסיא אבל בצנעא לא כו' ומסיים דאם א"א לי' מותר אף בפרהסיא. ופי' כל המפרשים דהיינו לוקחי צדקה מעכו"ם. וברש"י דהוי חלול השם מחמת ממון והוי עד דחמס (ולהעיר מיד הל' מתנות ענים פ"י ה"ב).

ובפיה"מ להרמב"ם דהוי "לוקח ממון שלא כדין כו' דצדקה של עכו"ם אינה מותרת לישראל ולאכול אותם בפרהסיא מבלי צורך הוא עברה", ואולי הפסול משום דלוקח ממון שלא כדין, כמשחק בקוביא. [וצ"ע מפני מה אינה מותרת ומהו פי' מש"כ אח"כ ולאכול אותה בפרהסיא כו'] אבל ביד הל' עדות (פי"א ה"ה) כ' "הבזויים פסולים לעדות כו' האוכלים צדקה כו' מבזין עצמן ואינן חוששין".

חלוק בין טעם רש"י והיד: אפ"ל דרש"י פי' אליבא דכ"ע (קדושין מ:) ולא כ"א דאוכל בשוק פסול לעדות. ולא ס"ל לרש"י דהוי כאינו מן הישוב דפסול לכ"ע. וביד פי' אליבא דהלכתא דהלכה כ"א וטעם דבזיון מרווח טפי, דכי מפני חה"ש מחמת ממון יחשב לוקח ממון שלא כדין כעד דחמס, כל' היד עדות פ"י ה"ד.

ועייג"כ כעין זה בפסול סוחרי שביעית דרש"י פי' (סנה' כד: במשנה) הואיל וחמוד ממון מעבירו על ד"ת. ובפיה"מ כ' דלוקחין ממון שאינו שלהן, וכ"מ ג"כ בהל' עדות (פ"י ה"ד)

וכיון דהטעם משום בזיון, אפ"ל שאינו שייך אלא בלוקח לעצמו ולא בגבאי צדקה, או כשהעכו"ם שלח הצדקה מעצמו וכזה י"ל הא דב"ב (י:) דהקשה ר"א ארבא דכששלחה איפרא הורמיז ת' זווי לצדקה קיבל ממנה והא כתיב ביבש קצירה גו' — שלא יהי לעכו"ם זכות הצדקה — ולא הקשה מסנה' דלעיל.

והא דבסנה' ל"ק משום ביבש קצירה גו' הוא משום דזהו עברה בעלמא ולפסול עדות בעינן חה"ש כעד דחמס, בזיון כאוכל בשוק, או לוקח ממון שלא כדין כמשחק בקוביא (עיין יד הל' עדות פ"ט ה"א, פ"י הג"ד, פי"א ה"ה) עוד אפ"ל דכיון דצורך חיותי' הוא — עכ"פ בצנעא — מה לו אם יהי זכות לעכו"ם עי"ז. ובשביל הא דלקח בפרהסיא ולא

בצנעא אין לפוסלו מעדות. ואולי זהו ג"כ כונת הפיה"מ הנ"ל דצדקה של עכו"ם אינה מותרת לישראל — היינו מטעם דביבש.

אין לתרץ דטעם דביבש אינו שייך בצדקת עכו"ם סתם, כיון דצדקתם חטא הוא ואינן עושין אלא להתגדל כו' כדאיתא בב"ב שם, ושאני איפרא הורמיז דכונתה לש"ש [כדמוכח קצת מהא (ב"ב ח'·) דשלחה לר"י צדקה למצוה רבה דוקא. וברש"י (נדה כ:·) ד"ה איפרא דקרובה להתגייר הייתה. ושלחה קרבנות (זבחים קטז:·)]. דאינו דגם בסתם זכות היא ויש להם שכר כדמוכח מפסוק זה גופא דדרז"ל אנ"נ, והרי תלו לו בשביל הצדקה יב"ח (ב"ב ד'· רש"י ד"ה לקצת) אף שנתן בשביל המשכת מלכותו [ואין להקשות אר"ג מה שכ' במחלק צדקה לעניי עכו"ם אין זכות, דשאני נ"נ, דחילק לעניי ישראל (סוטה כא· ועיינן שמ"ר פ"ל)] וע"כ שרק לגבי צדקת ישראל חטאת הוא, וכדאיתא בדרישה סרנ"ד.

והנה טעם ביבש קצירה שייך גם בגבאי צדקה.

ובכלל צ"ע מפ"מ לא ילפינן מקרבנות דא"ק דמקבלין מעכו"ם (נזיר סב) והרי גם זה זכות הוא — פרי החג ע' כנגד ע' אומות. אברם לא לקח מרכוש סדום. —

ואולי מטעם זה לא לקח אלישע מנעמן מאומה גם לא צדקה לבני הנביאים (מ"ב ה' טז)

ואין להקשות מר"ע שלקח מקטיעא בר שלום (נדרים נ:·) ורבי מאנטונינוס (ע"ז י:·), שמחסידי או"ה הם ויש להם חלק לעוה"ב, וכדאיתא בע"ז שם, ופשיטא דלא גרע מב"נ שמחלקין צדקה שלו אף לעניי ישראל (יד הל' מלכים פ"י ה"י)

ולכאורה מפני זה גם אלישע מותר ה' לו לקבל מנעמן, כיון דקיבל עליו דלא פלח לע"ז (מ"ב ה' יז) ובודאי ה' בפני ג' חברים (ע"ז סה:·) דהוי שם אלישע גחזי — דרק אח"כ נדחה משיבת אלישע (סנה' קז:·) — ובודאי עוד תלמידים היו שם. ובהדיא איתא בסנה' (עד: ושם) דנעמן גר תושב הוה.

ומה שלא קיבלו מאיפרא הורמיז אף דקרובה להתגייר כו' כנ"ל, דאולי לא קיבלה בפני ג' חברים מפני מוראה של מלכות פרס בנה שבור מלכא או שהי' קודם לזה וכיו"ב.

וביד מתנות עניים (פ"ח ה"ט) "אסור לישראל ליטול צדקה מן העכו"ם בפרהסיא ואם אינו יכול לחיות בצדקה של ישראל וא"י ליטלה

מן העכור"ם בצנעא ה"ז מותר", משמע קצת דבצנעא מותר אף ביכול לחיות מצדקה של ישראל. ומש"ס סנה' אין לדייק זה, דשם פרהס' דוקא לענין פסול עדות.

וביד מלכים (פ"י ה"י) שצדקה של ב"נ מחלקין אף לעניי ישראל. ומהל' "אם נתן מקבלין" משמע דהיינו דוקא בדיעבד. ואולי הוא ע"פ מש"כ בתחלת הלכה זו "ב"נ אם רצה לעשות מצוה כו' לקבל שכר אין מונעין אותו", דמשמע אבל לא לכתחילה. והטעם אפ"ל מפני שנכנס בגדר מחדש דת ולעשות מצות לעצמו דהלכה ט' שם. אף שלא בכל המצות שייך זה. וכמו שדמא בן נתינה קיבל שכר על כבוד או"א (קדושין לא.)

ואואפ"ל דז"מ ב"נ קיומן צ"ל מפני שכך נצטוו מהק', ובאופן כזה הוא ג"כ מחדש דת ומצוה כו', אבל כבוד או"א עשאו דב"נ מפני חיוב השכל ותורת המוסר, ולכן שבחיהו.

ריגא, תרפ"ט.

צדקה מן העכו"ם

א. איתא בגמרא (סנהדרין כו, ב) אמר רב נחמן אוכלי דבר אחר פסולים לעדות, הני מילי בפרהסיא אבל בצנעא לא כו", ומסיים¹, דאם אי אפשר לי, מותר אף בפרהסיא.

ופירשו כל המפרשים² ד"אוכלי דבר אחר" היינו לוקחי צדקה מעכו"ם.

ובטעם האיסור — כתב רש"י "דהוי חילול השם מחמת ממון והוי (לי" כרשע דחמס") עד דחמס (ולהעיר מיד הל' מתנות עניים פ"י ה"ב:).

ובפיה"מ להרמב"ם כתב דהוי "לוקח ממון שלא כדין כו" דצדקה של עכו"ם אינה מותרת לישראל, ולאכול אותם בפרהסיא מבלי צורך, הוא עבירה", ואולי טעם הפסול לעדות הוא משום דלוקח ממון שלא כדין, כמשחק בקוביא שפסול לעדות³.

[וצ"ע מפני מה אינה מותרת⁴, ומהו פירוש מש"כ אח"כ "ולאכול אותה בפרהסיא כו""].

אבל ביד הל' עדות (פ"א ה"ה) כתב: "הבזויים פסולים לעדות כו' ומכלל אלו האוכלים צדקה של עכו"ם בפרהסיא כו' מבזין עצמן ואינן חוששין".

ב. וביאור החילוק בין טעם רש"י והיד:

מקור הדין שהבזויים פסולים לעדות הוא בספ"ק דקידושין בנוגע

(1) ושם: "ובפרהסיא נמי לא אמרן אלא דאפשר לי לאיתזוני בצנעא וקא מבזי נפשי בפרהסיא, אבל לא אפשר לי, חיותי הוא".

(2) בפרש"י: "מקבלי צדקה מן הנכרים". ובתוס': "ליכא לפרושי אוכלי דבר אחר דהיינו אוכלי חזיר, דאי באוכלי חזיר היכי מפליג בין צנעא לפרהסיא, וכי גרע מאוכל נבלות לתיאבון דאמרינן לקמן דפסול לעדות בכל ענין. אלא נראה כפי' הקונטרס דהיינו מקבלי צדקה מן העכו"ם". וכ"ה בפ"י ר"ח, ר"ף, רא"ש ופיה"מ להרמב"ם.

(3) ושם: "למי עניי ישראל נושאין עיניהן, הלעכו"ם ששונאין אותן ורודפים אחריהן, הא אין עיניהן תלויות אלא לאחיהן".

(4) ראה רמב"ם הל' גזילה פ"ו ה"י. הל' עדות פ"י ה"ד (וראה כס"מ שם).

(5) הביאור בזה — ראה לקמן סוף ס"ד.

למי ש"אינו מן הישוב", ש"פסול לעדות", וכן "האוכל בשוק הרי זה דומה לכלב, ויש אומרים פסול לעדות" (דכיון שאינו מן הישוב אין מקפיד על עצמו ואין לו בוש פנים, וכן האוכל בשוק הואיל ואינו מקפיד על כבודו אינו בוש לזלזל בעצמו וליפסלו⁶).

ואפשר לומר, דרש"י בסנהדרין פירש אליבא דכולי עלמא בסוגיא הנ"ל (קדושין מ, ב), ולא כה"ש אומרים" דאוכל בשוק "פסול לעדות", ולכן גם הבזיון שמבזה את עצמו בלקיחת צדקה מן העכו"ם אינו פוסל לעדות. ולא ס"ל לרש"י דהלוקח צדקה מן העכו"ם הוי כ"אינו מן הישוב" דפסול לכולי עלמא. ולכן הוצרך לפרש שהטעם שהלוקח צדקה מן העכו"ם פסול לעדות הוא משום "דהוי חילול השם מחמת ממון והוי ל"י כרשע דחמס".

וביד פירש אליבא דהלכתא דהלכה כיש אומרים דאוכל בשוק "פסול לעדות", ולכן כתב ש"מכלל אלו האוכלים צדקה של עכו"ם בפרהסיא כו' מבזין עצמן ואינן חוששין".

וטעם דבזיון מרווח טפי מהטעם דחילול השם, דלהטעם דחילול השם, אינו מובן: וכי מפני חילול השם מחמת ממון יחשב לוקח ממון שלא כדין כעד דחמס (כלשון היד בהל' עדות פ"י ה"ד: "הואיל ולוקחים ממון שאינו שלהם בחמס פסולין, שנאמר' כי יקום עד חמס באיש").

ועיין ג"כ כעין זה בפסול לעדות דסוחרי שביעית — דרש"י פירש (סנהדרין כד, ב במשנה) "הואיל וחמוד ממון מעבירו על דברי תורה הוה ל"י כרשע דחמס" (שזהו ע"ד פירושו בפסול דלקיחת צדקה מן העכו"ם, שכיון שמחמת ממון אינו מתחשב בחילול השם הוה ל"י כרשע דחמס). ואילו בפיה"מ כתב שהפסול הוא משום דלוקחין ממון שאינו שלהן, וכן משמע ג"כ בהל' עדות (פ"י ה"ד) שכולל סוחרי שביעית בין אלה שלוקחים ממון שאינו שלהם בחמס.

ג. וכיון דהטעם דאיסור לקיחת צדקה מן העכו"ם הוא משום בזיון, אפשר לומר שאיסור זה אינו שייך אלא בלוקח לעצמו, ולא בגבאי צדקה, או כשהעכו"ם שלח הצדקה מעצמו, שאז ליתא לבזיון. ובזה יש לתרץ הא דב"ב (י, ב⁸) דהקשה רבי אמי ארבא על

(6) פרש"י שם.

(7) פ' שופטים יט, טז.

(8) ושם (ובפרש"י): "איפרא הורמיז אימי" דשבור מלכא שדרה ארבע מאה דינרי לקמי'

זה דכששלחה איפרא הורמיז ת' זוזי לצדקה קיבל רבא ממנה, והא כתיב "ביבש קצירה גו" (שלא יהי לעכו"ם זכות הצדקה), ולא הקשה מסנהדרין דלעיל שאסור ליקח צדקה מעכו"ם (דמשום זה פסול לעדות) — כי, איסור לקיחת צדקה מעכו"ם בסנהדרין שהוא משום בזיון, אינו שייך בעובדא דאיפרא הורמיז ששלחה הצדקה מעצמה, שאז ליתא לבזיון.

ד. והא דבסנהדרין לא קאמר משום "ביבש קצירה גו" — הוא משום דזהו עבירה בעלמא, ולפסול עדות בעינן חילול השם כעד דחמס, בזיון כאוכל בשוק, או לוקח ממון שלא כדין כמשחק בקוביא (עיין יד הל' עדות פ"ט ה"א, פ"י ה"ג"ד, פ"א ה"ה¹⁰).

עוד אפשר לומר בהא דבסנהדרין לא קאמר משום "ביבש קצירה גו", דכיון דלקיחת הצדקה מהעכו"ם צורך חיותי הוא — שבשביל זה צריך ליקח עכ"פ בצנעא — מה לו אם יהי זכות לעכו"ם עיי"ז (והיינו, שצורך חיותו גובר ומכריע את הטעם ד"ביבש קצירה גו")¹¹. ובשביל הא דלקח בפרהסיא ולא בצנעא — אין לפוסלו מעדות (אם האיסור אינו אלא משום "ביבש קצירה גו").

ואולי זהו ג"כ כונת הפיה"מ הנ"ל דצדקה של עכו"ם אינה מותרת לישראל — היינו מטעם ד"ביבש קצירה גו".

ה. ואין לתרץ שבסנהדרין לא קאמר משום "ביבש קצירה גו" משום דקאי בצדקת עכו"ם, והטעם ד"ביבש קצירה גו" אינו שייך בצדקת עכו"ם סתם, כיון דצדקתם חטא הוא להם ואינן עושין אלא

דרכי אמי ולא קבלינהו. שדרתינהו קמי' דרבא וקבלינהו משום שלום מלכות. שמע רבי אמי איקפד אמר לית לי' ביבש קצירה תשברנה" (כשתכלה זכות שבידן ויבש לחלוחית מעשה צדקה שלהן אז ישברו).

(9 ישעי' כז, יא.)

(10) ושם: "עשרה מיני פסלות .. לעדות. ואלו הן הנשים .. והרשעים והבזויין כו" (פ"ט ה"א). "עבר עבירה שחייבין עלי' מלקות מן התורה הרי זה פסול מן התורה, ואם הי' החיוב שבה מדבריהם הרי זה פסול מדבריהם .. ועוד יש שם רשעים שהן פסולין לעדות אע"פ שהן בני תשלומין ואינן בני מלקות, הואיל ולוקחים ממון שאינו שלהם בחמס פסולין" (פ"י ה"ג"ד). "וכן הבזויין פסולין לעדות מדבריהם והן האנשים שהולכין ואוכלין בשוק .. שכל אלו חשובין ככלב ואין מקפידין על עדות שקר" (פ"א ה"ה).

(11) ראה גם ט"ז יו"ד סנ"ד סק"ב, בשם הדרישה, שהטעם ש"התירו לקבל בצנעא ולא איכפת לן במה שיהי' לעכו"ם זכות בזה" הוא לפי ש"שיחיד המקבל כיון שהוא נהנה מותר" (ומסיים, "אבל גבאי שאין לו הנאה אסור לגרום זכות לעכו"ם בשביל הנאת אחרים"). והקשה על זה: "והוא תמוה דהאיך נתיר לו להאריך הגלות בשביל הנאתו", עיי"ש.

להתגדל כו', כדאיתא בב"ב שם¹², ושאני איפרא הורמיז שבה נאמר הטעם ד"ביבש קצירה גו'", משום דלא נתנה צדקה סתם, אלא כוונתה היתה לשם שמים,

[כדמוכח קצת מהא (ב"ב ח, א) דשלחה לרב יוסף צדקה "למצוה רבה" דוקא. וברש"י (נדה כ, ב) ד"ה איפרא איתא דקרובה להתגייר הייתה, ואף שלחה קרבנות (זבחים קטז, ב)]

דאינו כן — דגם בצדקה סתם (שאינה לשם שמים) זכות היא להם ויש להם שכר, כדמוכח מפסוק זה ("חסד לאומים חטאת") גופא דדרשוהו רז"ל אנבוכדנצר¹³, והרי תלו לו בשביל הצדקה י"ב חודש (ב"ב ד, א. רש"י ד"ה לקצת¹⁴) אף שנתן בשביל המשכת מלכותו¹⁵, היינו, שגם צדקה סתם — זכות היא להם ויש להם שכר,

[ואין להקשות ארבינו גרשון¹⁵ מה שכתב בפירוש המשך דברי הגמרא ש"רבא (שקיבל ת' זוזי מאיפרא הורמיז) נמי לעניי עכו"ם הביניהו", שבמחלק צדקה דעכו"ם לעניי עכו"ם אין להם זכות בכך — דשאני נבוכדנצר, דחילק לעניי ישראל (סוטה כא, א ועיין שמו"ר פ"ל¹⁶)],

ועל־כרחך צריך לפרש מ"ש "חסד לאומים חטאת" — שרק לגבי צדקת ישראל חטאת הוא, וכדאיתא בדרישה לטור יו"ד סרנ"ד¹⁷.

12) ושם: "וחסד לאומים חטאת (משלי יד, לד), כל צדקה וחסד שאומות עובדי כוכבים עושין חטא הוא להן [לפין] שאינם עושין אלא להתגדל בו .. כדי שתמשך מלכותן וכו'".

13) כדאיתא בב"ב יו"ד, ב: "כל צדקה וחסד שאומות עובדי כוכבים עושין חטא הוא להן שאין עושין אלא כדי שתמשך מלכותן, שנאמר להן מלכא מלכי ישפר עלך וחטאך בצדקה פרוק ועויתך במיחן עניין הן תהוי ארכא לשלותך גו'".

14) בגמרא שם (ובפרש"י): "דניאל .. השיא עצה לנבוכדנצר שנאמר (דניאל ד, כד) להן מלכא מלכי ישפר עלך (עצתי תיטב בעיניך) וחטאך בצדקה פרוק ועויתך במיחן עניין (בחנינת עניים) הן תהוי ארכא לשלותך גו'", וכתוב (שם, כה) כולא מטא (כל החלום של פורענות בא) על נבוכדנצר מלכא, וכתוב (שם, כו) ולקצת ירחין תרי עשר וגו'" (בשביל עצתו של דניאל תלה לו שנים עשר חודש).

15) לב"ב יא, רע"א.

16) בסוטה שם, הובא הא דב"ב דתלו לנבוכדנצר י"ב חודש בשביל הצדקה, ובפרש"י שם: "נבוכדנצר ה' מקבץ בכל יום עניי ישראל שהביא בגולה והיו צריכין מזונות ומפרנסם, ואף דניאל כשהשיאו עצה זו לכך נתכוין שראה את ישראל בגולה מחזרין על הפתחים". והוא בשמו"ר שם (כד): "אמר (דניאל) לנבוכדנצר עשה צדקה ופתח אוצרך, שראה לישראל שיצאו ערומים מירושלים ולא ה' בידם שוה פרוטה, לכך אמר לו שיעשה צדקה. פתח (נבוכדנצר) ואצרותיו והי' מפרנס לישראל י"ב חודש".

17) ושם: "אע"ג שצדקה של עכו"ם היא חטאת להם מכח שמתפארים בה, מ"מ, זכות יש להם גם כן, וקראו חטאת כנגד צדקה של ישראל שכולה זכות".

ו. והנה, הא דאין ליקח צדקה מעכו"ם מטעם "ביבש קצירה גו" (שלא יהי' לעכו"ם זכות הצדקה) — שייך (לא רק בלוקח לעצמו, אלא) גם בגבאי צדקה.

— ובכלל צ"ע מפני מה לא ילפינן מקרבנות דאמר קרא דמקבלין מעכו"ם (נזיר סב, א¹⁸), והרי גם זה זכות הוא להם¹⁹. — וגדולה מזו מצינו בהקרבת פרי החג במספר שבעים, "כנגד שבעים אומות"²⁰, היינו, שגם מקריבים קרבנות לזכותם כו'. ומאי שנא מהא שאין מקבלין מהם צדקה כדי שלא תהי' להם זכות. ולהעיר גם מזה שאברם לא לקח מרכוש סדום²¹. —

ואולי מטעם זה (ד"ביבש קצירה גו") לא לקח אלישע מנעמן מאומה (לא רק לעצמו, אלא) גם לא צדקה לבני הנביאים (מ"ב ה' טז²²), כי גם בגבאי צדקה שייך הטעם ד"ביבש קצירה גו".

ואין להקשות מרבי עקיבא שלקח מקטיעא בר שלום (נדרים נ, ב²³), ומרבי שלקח מאנטונינוס (ע"ז י, ב²⁴) — כיון שמחסידי אומות העולם הם, ויש להם חלק לעוה"ב, וכדאיתא בע"ז שם²⁵, ופשיטא דלא גרע מבן נח (שאינו עובד ע"ז) שמחלקין צדקה שלו אף לעניי ישראל (יד הל' מלכים פ"י ה"י²⁶).

ולכאורה, מפני זה גם אלישע מותר הי' לו לקבל מנעמן, כיון דנעמן קיבל עליו דלא פלח לע"ז (מ"ב ה' יז²⁷), ובודאי הי' זה בפני

18) ושם: "איש איש (אמור כב, יח) לרבות את העובדי כוכבים שהם נודרים נדרים ונדרות כישראל".

19) להעיר מהגהת אשר"י פ"ק דב"ב (הובא בש"ך וט"ז יו"ד סרנ"ד סק"ד), שצדקה שמכפרת אין מקבלים מהם, משא"כ נדרים ונדרות שאין באים לכפרה מקבלים מהם. — ולכאורה, קושיית רבינו היא גם על טעם זה, כיון שגם נדרים ונדרות הוא עכ"פ זכות להם.

20) סוכה נה, ב.

21) כמ"ש (לך לך יד, כב-כג) "ויאמר אברם אל מלך סדום הרימותי ידי גו' אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך".

22) "ויאמר (אלישע לנעמן) חי ה' אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת וימאן".
23) ושם (סע"א ואילך): "מן שית מילי איעתר רבי עקיבא .. ומן קטיעא בר שלום (ובפרש"י: "מפורש במסכת ע"ז בפ"ק (דף י:))." — ושם: "כי קא שדו לי" (לקטיעא בר שלום) אמר כל נכסאי לר"ע וחבירי. יצא ר"ע ודרש .. מחצה לאהרן ומחצה לבניו".

24) ושם: "כל יומא הוה שדר לי" (אנטונינוס לרבי) דהבא פריכא במטראתא וכו'".

25) ושם: "א"ל (אנטונינוס לרבי) אתינא לעלמא דאתי א"ל (רבי לאנטונינוס) אין" (וראה תוס' שם (מירושלמי), "שלוסף למד אנטונינוס תורה ונתגייר ומל עצמו"); "יצתה בת קול ואמרה קטיעה בר שלום מזומן לחיי העוה"ב".

26) ושם: "בן נח .. נתן צדקה מקבלין ממנו. ויראה לי שנותנין אותה לעניי ישראל".

27) "ויאמר נעמן גו' לא יעשה עוד עבדך עולה וזבח לאלהים אחרים כי אם לה'".

ג' חברים, כדתיניא (ע"ז סה, א) "איזהו גר תושב כל שקיבל עליו בפני ג' חברים שלא לעבוד עבודת כוכבים", דהוי שם אלישע גחזי [דרך אח"כ נדחה משיבת אלישע (סנהדרין קז, ב²⁸)], ובודאי עוד תלמידים היו שם. ובהדיא איתא בסנהדרין (עד, ב ושם²⁹) דנעמן גר תושב הוה.

ואין להקשות ממה שלא קיבלו צדקה מאיפרא הורמיז³⁰ אף דהיתה קרובה להתגייר כו' (כנ"ל ס"ה) — דאולי לא קיבלה איפרא הורמיז (שלא לעבוד ע"ז) בפני ג' חברים, מפני מוראה של מלכות פרס, בנה שבור מלכא שהי' מלך פרס. או שהמאורע שנתנה צדקה ולא קיבלו ממנה הי' קודם לזה שקיבלה כו', וכיו"ב.

ז. וממ"ש ביד הל' מתנות עניים (פ"ח ה"ט) "אסור לישראל ליטול צדקה מן העכו"ם בפרהסיא, ואם אינו יכול לחיות בצדקה של ישראל, ואינו יכול ליטלה מן העכו"ם בצנעא, הרי זה מותר" (ליטול בפרהסיא) — משמע קצת דבצנעא מותר ליטול מן העכו"ם אף ב"יכול לחיות מצדקה של ישראל"³¹.

ומש"ס סנהדרין ("ובפרהסיא נמי לא אמרן אלא דאפשר לי" לאיתזוני בצניעה וקא מבזי נפשי' בפרהסיא, אבל לא אפשר לי', חיותי' הוא") אין לדייק זה — דמ"ש שם "פרהסיא" דוקא הוא לענין פסול עדות, אבל גם בצניעא אסור ליקח צדקה מן העכו"ם, אלא שמשום איסור זה לא נעשה פסול לעדות.

ח. והנה, ביד הל' מלכים (פ"י ה"י²⁶) כתב שצדקה של בן נח מחלקין אף לעניי ישראל. ומהלשון "אם .. נתן מקבלין", משמע, דהיינו דוקא בדיעבד.

(28) ושם: "לא כאלישע שדפחו לגחזי בשתי ידים, דכתיב (מ"ב שם, כג) ויאמר נעמן (לגחזי) הואל וקח .. ויצא מלפניו". ולעיל מיני', שגחזי "רבנן דחה מקמי' (התלמידים דחה משיבתו של אלישע), שנאמר (שם ו, א) ויאמרו בני הנביאים אל אלישע הנה נא המקום אשר אנחנו יושבים לפניך צר ממנו, מכלל דעד השתא לא הוו (פישי) [צרי]".

(29) ושם (ובפרש"י): "בן נח מצווה על קידוש השם או אין מצווה על קידוש השם .. כתיב (שם ה, יח) לדבר הזה יסלח ה' לעבדך .. והשתחית, וכתיב (שם, יט) ויאמר לו לך לשלום, ואם איתא (דבן נח מוזהר על קדושת השם) לא לימא לי" (לך לשלום דמשמע דהודה לו, נהי דלהוכיחו לא הי' מצווה, דהוכח תוכיח את עמיתך כתיב ולא גר תושב, מיהו אודיי לדבר איסור לא לודיי).

(30) כדאמרינן בב"ב (יו"ד, סע"ב) שרבי אמי "לא קבלינהו", "ורבא נמי לעניי עכו"ם יהבינהו".

(31) כ"ה גם בדרישה לטור יו"ד שם.

ואולי הוא ע"פ מה שכתב בתחלת הלכה זו "בן נח אם רצה לעשות מצוה כו' לקבל שכר אין מונעין אותו", דמשמע שרק בדיעבד אין מונעין אותו, אבל לא לכתחילה.

והטעם שלכתחילה לא, אפשר לומר שזהו מפני שנכנס בגדר מחדש דת ולעשות מצות לעצמו, דאמר על זה בהלכה ט' שם ש"אין מניחין אותן לחדש דת ולעשות מצות לעצמן מדעתן" — אף שלא בכל המצות שייך זה, וכמו שדמא בן נתינה קיבל שכר על כבוד אב ואם (קידושין לא, א³²).

ואולי אפשר לומר טעם החילוק בין מצות כיבוד אב ואם לשאר מצוות — דז' מצות בני נח קיומן צריך להיות מפני שכך נצטוו מהקב"ה³³, וכאשר רוצה לעשות עוד מצוות באופן כזה (מפני ציווי הקב"ה) הוא ג"כ מחדש דת ומצוה כו', אבל כבוד אב ואם עשאו דמא בן נתינה (לא מפני ציווי הקב"ה, אלא) מפני חיוב השכל ותורת המוסר, ולכן שבחווהו חכמי ישראל.

---

(32) ושם: "דמא בן נתינה .. בקשו ממנו חכמים אבנים לאפוד בששים ריבוא שכר .. בשמונים ריבוא, והי' מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו, ולא ציערו. לשנה האחרת נתן הקב"ה שכרו שנולדה לו פרה אדומה בעדרו". — וראה לקמן בפנים, ששיבחוהו חכמי ישראל.
 (33) ראה רמב"ם הל' מלכים ספ"ח: "והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו כו'".